

Sykdomsbyrde måler hvor mange friske leveår som går tapt i en befolkning i løpet av et bestemt år som følge av for tidlig død eller redusert helse. Det samlede målet på sykdomsbyrde (DALY) beregnes som summen av tapte leveår (YLL) og år levd med helsetap (YLD).

Hvordan beregnes sykdomsbyrde?

Tapte leveår (YLL, Years of Life Lost): Mål på dødelighet. Beregnes ved å telle opp antall dødsfall et bestemt år og summere den forventede gjenstående levetiden som gikk tapt. Den gjenstående levetiden er basert på en global referanse for forventet levealder.

År levd med helsetap (YLD, Years Lived with Disability): Mål på helsetap. Beregnes ved å multiplisere forekomsten av sykdommen et bestemt år med alvorlighetsgrad. En sykdom gir mange år med helsetap i befolkningen dersom den er hyppig forekommende, langvarig eller alvorlig, eller en kombinasjon av disse.

Helsetapsjusterte leveår (DALY, Disability-Adjusted Life Years): Samlet mål på sykdomsbyrde. Summen av tapte leveår (YLL) og år levd med helsetap (YLD). Viser hvor mange friske leveår som går tapt i en befolkning på grunn av tidlig død eller redusert helse.

Alle rater er aldersstandardiserte per 100 000 innbyggere til GBDs standardbefolkning. Sammenligninger mellom fylket og landet er basert på disse aldersstandardiserte ratene, og signifikans vurderes ut fra 95 % usikkerhetsintervall.

Kilde: Global Burden of Disease (GBD 2023).

Tapte leveår

Ifølge GBD døde det i 2023 3 979 mennesker i Innlandet, som tilsvarte 62 530 tapte leveår. Innlandet hadde den fjerde høyeste aldersstandardiserte YLL-raten blant de 11 fylkene, 5,9% høyere enn landsgjennomsnittet. Kreft var den største enkeltårsaken (31,4% av alle YLLs), etterfulgt av kardiovaskulær sykdom (18,9%) og nevrologiske sykdommer (8,1%) (figur 1). Blant de ti største årsakene var YLL-raten i Innlandet statistisk signifikant forskjellig fra landet som helhet for kroniske luftveissykdommer, samt diabetes og nyresykdommer (figur 1).

Ikke-dødelige helsetap

I 2023 var den aldersstandardiserte YLD-raten i Innlandet 11 227 per 100 000, noe lavere enn landsgjennomsnittet (11 266). Psykiske lidelser (22,7%), muskel- og skjelettsykdommer (17,2%) samt utilsiktede skader (12%) var blant de større bidragene (figur 1). For de ti største årsakene var YLD-raten i Innlandet ikke statistisk signifikant forskjellig fra landet som helhet (figur 1).

Helsetapsjusterte leveår

I 2023 var den aldersstandardiserte DALY-raten i Innlandet 19 470 per 100 000, den fjerde laveste blant de 11 fylkene. Kreft (14,5%), psykiske lidelser (12,9%) og hjerte- og karsykdom (10,4%) var de viktigste bidragene. Kreft, samt hjerte- og karsykdommer bidrar hovedsakelig gjennom YLL. Årsaker som i større grad påvirker YLD, som psykiske lidelser og muskel- og skjelettsykdommer, bidro også vesentlig (figur 1). Blant de ti største årsakene var DALY-raten i Innlandet ikke statistisk signifikant forskjellig fra landet som helhet (figur 1). Fordelingen av samlet sykdomsbyrde over alle aldre (ikke aldersstandardisert) vises i figur 2.

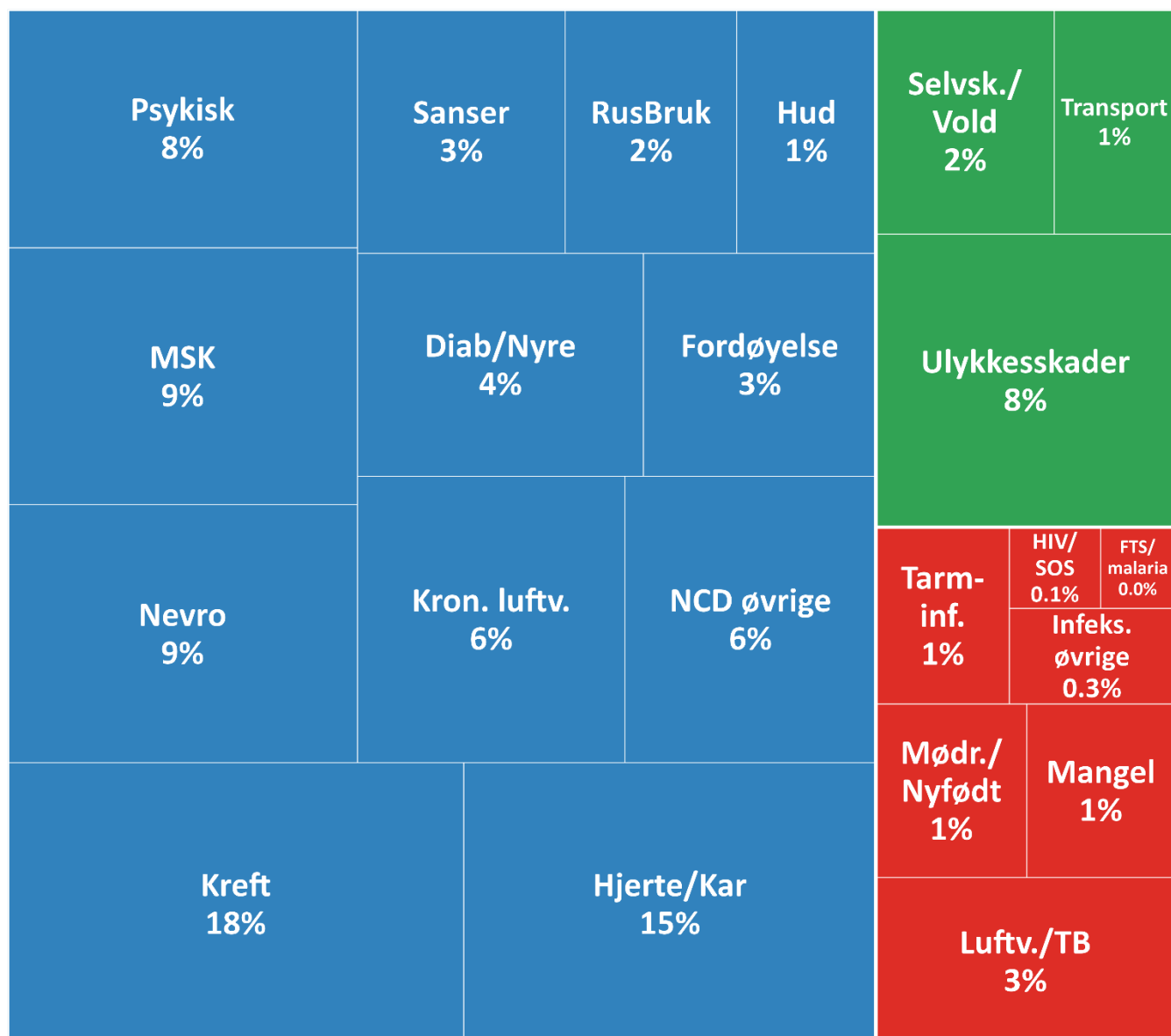
Risikofaktorene for DALY

De tre største risikofaktorene i Innlandet var tobakk, høy kroppsmasseindeks (BMI) og høyt blodtrykk (figur 1). Blant de ti største risikofaktorene for DALY i Innlandet var det ingen statistisk signifikant forskjell fra landet som helhet (figur 1). Tobakk forklarte om lag 6%, høy BMI 6% og høyt blodtrykk 5% av de totale DALY. Alle tre påvirker både YLL og YLD, med størst effekt på YLL.

Det har vært en betydelig nedgang i sykdomsbyrden fra tobakk, høyt blodtrykk, høyt kolesterol og kosthold. Samtidig øker sykdomsbyrden fra høy BMI, høyt blodsukker, alkoholbruk og lav beinmineraltetthet. Samlet tyder dette på at sykdomsbyrden i økende grad knyttes til kroniske og livsstilsrelaterte helseutfordringer som gir redusert helse over tid, snarere enn faktorer som i større grad påvirker dødelighet.

Type	Årsak	Antall per 100 000 innbyggere		Sykdomsbyrdebarometer
		Innlandet	Norge	
Tapte leveår (YLL)	Kreft	2592 [2444, 2726]	2539 [2400, 2640]	
	Hjerte- og karsykdom	1560 [1380, 1675]	1440 [1280, 1536]	
	Nevrologiske sykdommer	669 [437, 1135]	649 [416, 1112]	
	Kroniske luftveissykdommer	558 [499, 617]	478 [431, 530]	
	Selvskaide og vold	522 [470, 575]	476 [434, 523]	
	Andre ikke-smittsomme sykdommer	465 [417, 519]	418 [374, 485]	
	Utsiktede skader	371 [338, 402]	360 [326, 389]	
	Infeksjoner i luftveiene og tuberkulose	277 [241, 308]	239 [208, 267]	
	Fordøysessykdommer	271 [240, 301]	253 [226, 281]	
	Diabetes og nyresykdommer	264 [234, 292]	217 [192, 240]	
År levd med helsetap (YLD)	Psykiske lidelser	2448 [1765, 3171]	2452 [1767, 3181]	
	Muskel- og skjelettsykdommer	1851 [1360, 2526]	1858 [1358, 2531]	
	Utsiktede skader	1296 [904, 1789]	1289 [903, 1778]	
	Andre ikke-smittsomme sykdommer	992 [682, 1377]	1028 [715, 1424]	
	Nevrologiske sykdommer	956 [682, 1281]	955 [683, 1276]	
	Kroniske luftveissykdommer	476 [333, 629]	487 [342, 643]	
	Diabetes og nyresykdommer	437 [314, 593]	397 [283, 537]	
	Hjerte- og karsykdom	413 [303, 547]	400 [293, 537]	
	Rusbrukslidelser	362 [259, 464]	386 [274, 496]	
	Sykdommer i hud og underhud	333 [225, 478]	334 [225, 480]	
Sykdomsbyrde (DALY)	Kreft	2765 [2592, 2907]	2710 [2554, 2835]	
	Psykiske lidelser	2449 [1766, 3172]	2452 [1768, 3182]	
	Hjerte- og karsykdom	1973 [1770, 2148]	1840 [1646, 2006]	
	Muskel- og skjelettsykdommer	1888 [1399, 2564]	1888 [1390, 2560]	
	Utsiktede skader	1667 [1288, 2155]	1649 [1267, 2135]	
	Nevrologiske sykdommer	1626 [1218, 2167]	1604 [1199, 2159]	
	Andre ikke-smittsomme sykdommer	1457 [1148, 1822]	1446 [1145, 1816]	
	Kroniske luftveissykdommer	1033 [894, 1225]	964 [819, 1146]	
	Diabetes og nyresykdommer	701 [569, 853]	614 [494, 756]	
	Rusbrukslidelser	577 [466, 690]	651 [531, 767]	
Risikofaktorer (DALY)	Tobakk	1144 [874, 1501]	1086 [820, 1419]	
	Høy kroppsmasseindeks (BMI)	1065 [420, 1710]	949 [364, 1525]	
	Høyt blodtrykk	1007 [731, 1219]	901 [640, 1114]	
	Høyt blodsukker	1001 [795, 1262]	885 [709, 1119]	
	Kostholds faktorer	888 [460, 1244]	837 [434, 1179]	
	Yrkes faktorer	603 [325, 944]	631 [347, 967]	
	Overgrep og mishandling i barndom	511 [269, 820]	516 [263, 845]	
	Høy alkoholbruk	470 [366, 585]	478 [374, 592]	
	Høyt kolesterol	440 [294, 609]	415 [277, 576]	
	Bruk av illegale rusmidler	412 [337, 485]	488 [411, 576]	

Figur 1. Sykdomsbyrdebarometer. Rater per 100 000 innbyggere, aldersstandardisert (GBD 2023). Grå linje: variasjon mellom laveste og høyeste fylkesverdi. Rød vertikal linje: landsgjennomsnitt. Sirkel: Innlandet. Fargekode – rød: signifikant høyere enn landet; grønn: signifikant lavere; gul: ikke signifikant forskjell. For risikofaktorer vises DALY-forklart rate. Signifikans etter GBD-metode (95 % usikkerhetsintervall).

Figur 2. Figuren viser andel av samlet sykdomsbyrde (DALY) i Innlandet fylke tilskrevet 22 sykdomsgrupper (begge kjønn og alle aldre). Sykdomsbyrde omfatter både tapte leveår på grunn av tidlig død og år levd med redusert helse. Hver rute representerer en sykdomsgruppe, og størrelsen på rutene viser hvor stor del av den totale sykdomsbyrden de står for. Forkortelser: Hjerte/Kar = hjerte- og karsykdom, Kron. Luftv. = kroniske luftveissykdommer, Diab/Nyre = diabetes og nyresykdommer, MSK = muskel- og skjelettsykdommer, Nevro = nevrologiske sykdommer, RusBruk = rusbrukslidelser, Kreft = kreft (alle typer), Sanser = sykdommer i sanseorgan, Hud = hud- og underhudssykdommer, Fordøyelse = fordøyelsessykdommer, Psyisk = psykiske lidelser, NCD øvrige = andre ikke-smittsomme sykdommer, Tarm-inf. = tarminfeksjoner, Infeks. øvrige = andre infeksjonssykdommer, Luftv.TB = infeksjoner i luftveiene og tuberkulose, Mødr./Nyfødt = mødre- og nyfødsykdommer, FTS/malaria = forsømte tropiske sykdommer og malaria, HIV/SOS = HIV og seksuelt overførbare sykdommer, Mangel = underernæring, feilernæring og mangelsykdommer, Ulykkesskader = utilsiktede skader, Transport = transportsykdommer, Selvsk./Vold = selvskade og vold.